

Антрапонімы ў складзе дыялектных фразеалагізмаў

М.А.ДАНІЛОВІЧ

Фразеалагізмы з кампанентам – уласным імем складаюць шматлікую групу ў дыялектнай мове. Даследчыкі па-рознаму разглядаюць семантычную прыроду такога кампанента. Найбольш распаўсюджанай з’яўляецца думка, што “ўласнае імя можа стаць кампанентам фразеалагічнай адзінкі толькі зведзенай якасны зрух у сваёй структуры. Апошні абумоўлены ўласцівасцю анома да апелятывізацыі” [11, с. 74], да функцыянавання “ў якасці агульнага без змянення формы” [1, с. 9]. Становячыся часткай фразеалагічнай адзінкі, “імя ўласнае траціць сувязь з канкрэтнай асобай ці аб’ектам, г.зн. вычэрпвае сваю анамастычную функцыю. Яно перастае быць “перадачай гранічнай адзінкаваасці”... і пачынае абагульняць, значыць, выконвае функцыю імя агульнага” [9, с. 60].

Гэтыя навуковыя вывады выявілі супярэчнасць паміж зместам анамастычнага кампанента і перадачай яго на пісьме з вялікай літары. “Кампанент (з былога ўласнага назоўніка) не мае ў складзе фразеалагізма свайго самастойнага значэння і павінен пісацца з малой літары, калі трымацца логікі, а не традыцыі і “фанетычнага кансерватызму” (Л.А.Булахоўскі) у арфаграфіі” [8, с. 253]. Рабіліся спробы ліквідаваць адзначаную супярэчнасць. Так, у “Школьном фразеологическом словаре русского языка” У.П.Жукава [4] усе кампаненты фразеалагізмаў тыпу *куда макар телят не гонял, мукі тантала, как швед под полтавой* напісаны з малой літары. Відаць, жывая школьная практыка не ўспрыняла гэтага эксперымента, бо ў другім выданні слоўніка ўласныя імёны згаданых фразеалагізмаў даюцца з вялікай літары: *куда Макар телят не гонял, как швед под Полтавой, мукі Тантала* [3].

Аднак адлюстраванне некаторых іншых фразеалагізмаў пакінута без змянення, напрыклад: *кануть в лету, петь лазаря, содом и гомора*.

Разнабой у напісанні можа сведчыць пра тое, што складальнікі слоўніка бачылі неаднолькавую ступень апелятывізацыі анамастычных кампанентаў.

Сапраўды, у адных фразеалагізмаў уласныя імёны гранічна набліжаюцца да агульных, яны “не напоўнены канкрэтна-семантычна, а маюць структурнае значэнне элемента фразеалагізма, так сказаць, гэта элемент канструкцыі, які падтрымлівае фразеалагічнае значэнне” [7, с. 65 – 66]: *не па Сеньку шапка, валяць Ваньку, Міцькам звалі*. Функцыянальная блізкасць уласнага і агульнага імёнаў пацвярджаецца магчымасцю іх сінанімічнай замены: *валяць Ваньку – валяць дурня*. Сведчаннем страты індывідуальных анамастычных асаблівасцей кампанента з’яўляецца таксама варыянтная замена аднаго ўласнага імені другім: *не па Сеньку (Хомку, Юрку) шапка*.

І ўсё ж у многіх фразеалагізмаў кампанент –онім захоўвае элемент адпаведнага ўласнага імя. Гэта адносіцца перш за ўсё да тых імён, якія не страцілі свайго энцыклапедычнага значэння, суадносяцца з канкрэтнымі асобамі, персанажамі, аб’ектамі: (прагнаць) *як Кутуз пранцуза, на Гімалаі адправіць* (СДФГ).

На нашу думку, незалежна ад ступені пераўтварэння ўласнага імя ў складзе фразеалагізмаў мэтазгодна перадаваць яго на пісьме з вялікай літары, інакш арфаграфія ўскладніцца дадатковымі правіламі, а пісьмовая практыка выкарыстання фразеалагізмаў рызыкуе стаць нестабільнай, што прывядзе да маўленчых памылак з пункту гледжання “стракатасці” новаствораных правапісных нормаў. Выказаныя аргументы не пярэчаць такому прынцыпу арфаграфіі, як традыцыйны, здольным у гэтым выпадку уніфікаваць, забяспечыць аднастайнасць і зручнасць напісання анамастычных кампанентаў рознай якасці. Такого прынцыпу мы і будзем прытрымлівацца пры далейшым аналізе ўласнага імя – кампанента фразеалагізмаў, зафіксаваных на Гродзеншчыне.

Уласнае імя ў фразеалагізмах можа суадносіцца з рознымі класамі анамастычнай лексікі, але пераважна з антрапонімамі (антрапанімічнымі прыметнікамі).

Гэта вельмі разнастайныя сваім паходжаннем фразеалагізмы. Асновай іх утварэння сталі канкрэтныя выпадкі, практычны вопыт, з'явы матэрыяльнай і духоўнай культуры, гістарычныя падзеі, звязаныя з пэўнымі асобамі.

Антрапонімы, як фразеаўтваральныя кампаненты, можна класіфікаваць адпаведна іх экстралінгвістычнай крыніцы ў пэўныя тыпы.

1. Імёны, прозвішчы, мянушкі жыхароў мужчынскага ці жаночага полу той мясцовасці, дзе ўзніклі і бытуюць фразеалагізмы: як *Сымон з адвакатам* 'безвынікова (пагаварыць)' (ЗНФ), як *Чайкоўскі ад прыданых* 'ні з чым (застацца)' (Няцеча Лід.), як у *Турыка ў шкафу* 'вельмі ціха' (Купіск Навагр.).

На Гродзеншчыне, дзе пражывае насельніцтва праваслаўнага і каталіцкага веравызнання, побач са славянскімі выкарыстоўваюцца ў аднолькавай ступені візантыйска-грэчаскія і рымска-каталіцкія імёны: як *Макар у зацірку* 'ў вельмі непрыемнае становішча (уліпнуць)' (Борці Ашм.), як *Іванко Драбавіцкі* 'без справы, без занятку (хадзіць)' (Вензавец Дзятл.), *Федзя з бомбасклада* 'вельмі палахлівы, спалоханы чалавек' (Галынка Зэльв.), як *Аўгуст на петушках* 'ніколько не зарабіць' (СГВ), як *Франак у аўтобусе* 'нетактоўна, фанабэрыста, важна (паводзіць сябе)' (СГВ, СДФГ), як *Ядзя Явэйшысава* 'няўклюдна, няўдала (рабіць што-н.)' (Асіпаўцы Воран.), як *варшаўскі Антак* 'абы-што, недарэчна (сказаць)' (Мяжырычы Зэльв.).

У мінулыя стагоддзі на тэрыторыі Беларусі масава пражывалі людзі яўрэйскай нацыянальнасці. Пастаянныя кантакты паміж імі і беларусамі не маглі не адбіцца на лексічным і фразеалагічным складзе мясцовых гаворак. Сфарміравалася нямала ўстойлівых выразаў з уласнымі імёнамі, распаўсюджанымі ў яўрэйскім асяроддзі: з *Лейзарам прывітацца* 'напіцца спіртнога' (Fed.), (абліцца, ахляпацца) як *Лейзарава карова* (Fed.), як *карова (кабыла) Лейзарава* 'без справы, без сур'ёзнага занятку (хадзіць, цягацца і пад.)' (СДФГ), як *Сора за мора* 'вельмі марудна, не спяшаючыся (збірацца куды-н.)', 'павольна, нага за нагу (ісці)' (СДФГ), *падружыцца як Латвіс з Сорай* 'быць у сварцы, не мірыцца з кім-н.' (Аколіца Лепі Воран.), як *Бася лядэрская* 'ў дрэнным настроі' (Плянты Шчуч.), як у *Бэрка ў возе* 'брудна, непрыбрана' (Шыганы Слонім.).

Па сваёй пашыранасці фразеалагізмы з асабовым уласным імем з'яўляюцца, як правіла, вузкамясцовымі, вядомымі носьбітам некалькіх суседніх гаворак ці адной гаворкі. У параўнанні з іншымі фразеалагізмамі яны менш аддалены ад сваіх вытокаў, характарызуюцца больш выразнай матываванасцю, і гэта аблягчае пошукі шляхоў іх утварэння. Падрабязней пра гэта гл. [2].

2. Рэлігійна-біблейскія персанажы. Так, факт крыжавання Ісуса Хрыста (Езуса) знайшоў вобразную кандэнсацыю ў выклікавым фразеалагізме о Езу(-с) скрыжаваны 'выказванне розных пачуццяў: здзіўлення, незадавальнення, абурэння і інш.' (СДФГ).

Ісус Хрыстос, паводле легенды, ездзіў па свеце на асле. Уяўленне пра гэта спарадзіла фразеалагізм *конь пана Езуса* 'недалёкі, неразумны, тупы чалавек' (СДФГ) (літар. *конь божы (Ісусаў)*), у якім адбылася іранічная замена слова *асёл* словам *конь* і метафарычны перанос назвы жывёлы на чалавека.

З евангельскай легенды паходзіць фразеалагізм *Юда скарывоцкі* 'чалавек, які зводзіць, зманьвае на нядобрае' (СДФГ). Правобразам яго з'яўляецца Юда Іскарыёта, які прадаў свайго настаўніка Ісуса Хрыста за трыццаць срэбранікаў.

Многія сюжэты Бібліі прысвечаны Аўрааму – нашчадку па лініі Сіма, сына Ноя. Аўраам быў паслухмяны і адданы Богу. За гэта Гасподзь вельмі спрыяў яму, падарыў абяцаную Ханаанскую зямлю, дзе Аўраам нажыў вялікае багацце. Пасля смерці ён быў бласлаўлены Богам у царства нябеснае. Пад уплывам гэтых сюжэтаў у гаворках склалася група фразеалагізмаў, у якіх імя Аўраам фігуруе ў такіх варыянтах, як *Абрам, Абрагам, Абраім*. Усе фразеалагізмы звязаны з паняццем смерці. Адны з іх матывуюцца непасрэдна зместам Бібліі, у другіх на біблейскі пачатак дадаткова накладваюцца элементы побытавых з'яў. Першасным у гэтай групе варта лічыць фразеалагізм *пайсці (паехаць, трапіць) да Абрама* 'памерці', г.зн. трапіць туды, дзе знаходзіцца Абрам, на той свет: *Натта моцна*

хварэў, чуць ні пайшоў да Абрама (СДФГ). На базе яго ўзніклі фразеалагізмы іншых структурных тыпаў. Выраз *пайсці (паехаць) да Абрама гавечкі пасвіць* ‘памерці’ (Fed.) атрымаў кампанентнае нарашчэнне адпаведна фрагментам Бібліі, дзе апавядаецца, што Аўраам меў мноства дробнай і буйной свойскай жывёлы. Багацце, дабрыня і шчодрасць Аўраама знайшлі ўвасабленне ў фразеалагізме ў *Аўраама на вячэры* ‘памёр, пахаваны хто-н.’ (СДФГ).

Да біблейскіх вытокаў фразеалагізма могуць “прымешвацца” ўяўленні з свецкай рэчаіснасці. Прыкладам з’яўляецца фразеалагізм *пайсці да Абрама на піво* ‘памерці’ (Fed.), дзе дадатак *на піво* ніяк не звязаны з біблейскімі матывамі. Наяўнасць яго тлумачыцца наступным чынам. У Беларусі і Польшчы, дзе зафіксаваны фразеалагізм (ЭСФ – 1), імя Абрам, пашыранае сярод яўрэйскага насельніцтва, стала назвай яўрэя наогул. Тут да пачатку ХХ ст. корчмы, піўныя лаўкі і крамы належалі, як правіла, яўрэям. Каб выпіць піва, трэба было схадзіць да яўрэя, інакш, да Абрама. Такім чынам, з этымалагічнага пункту гледжання, уласнае імя ў фразеалагізме характарызуецца сэнсавай разнапланавасцю, адначасова суадносіцца і з біблейскім персанажам, і з Абрамам – “загадчыкам” піўной справы. Гэтым дасягаецца пэўны экспрэсіўны эффект, фразеалагізм атрымлівае адценне жартаўлівасці.

Значэнне ‘памерці’ ўласціва і фразеалагізму *пайсці за Абрама замуж* (СДФГ). У аснове яго – толькі імя біблейскага Абрама, не падмацаванае адпаведным сюжэтам. Утвораны фразеалагізм па аналогіі з іншымі сінанімічнымі адзінкамі, па адной з імі структурна-семантычнай мадэлі, згодна з якой “матыў шлюбу ва ўяўленнях, звязаных са смерцю, тлумачыцца (як і матыў смерці ў вясельным абрадзе) агульнай для вяселля і смерці семантыкай пераходу” [6, с. 81–82]: *выйсці замуж за Пясэцкага, выйсці замуж за Лапатэцкага, пайсці за варону замуж, аддаць за варону замуж, ажаніцца з зямлёю, ажаніцца з магілай* і інш.

З імем евангельскага жабрака Лазара звязаны фразеалагізмы *як Лазар, праўдзівы (верутны) Лазар* ‘вельмі хворы’ (Fed.). Паводле прытчы, знясілены, увесь у струпах, Лазар ляжаў ля варот багача, просячы аб падаванні. Багач адмовіў яму нават у рэштках ежы, якія падалі з перапоўненага стала. Пасля смерці па закону справядлівасці Лазар трапіў у рай, а багач – у пекла. Дарэчы, у некаторых гаворках гэтае імя страціла сувязь з рэлігійнай крыніцай, пераасэнсаваўшыся ў агульны назоўнік са значэннем ‘чалавек, прыкуты хваробай да ложка’: *Яму ўсё самому прыходзіцца рабіць: маці – лазар, ужэ чытыры годы як ні ўстае* (ЖНС, с. 26).

У 4 томе “Люду беларускага” М.Федароўскага падаюцца фразеалагізмы (напасці) *як на Гамана*, (папіхацца кім-н.) *як Гаманам*, (крычаць) *як на Гамана*, (б’юць) *як жыды Гамана*. Іншымі крыніцамі таксама зафіксаваны фразеалагізмы з гэтым уласным імем: *усі кричаць на яго як на гамана, напалі як на гамана якога* (Нас., с. 108), *быты як Гамана* (ЗНС, с. 137). Сустрэкаюцца яны ў польскай і ўкраінскай мовах [5, с. 92]. Кампанент *Гаман* – адаптаванае да народна-дыялектнага вымаўлення (узнік прыстаўны гук [г]) імя персанажа Бібліі Амана (“Кніга Эсфір” Старога Завету). Цар Артаксерс узвялічыў свайго князя Амана, узнёс яго вышэй за ўсіх князёў персідскіх. І ўсе, хто служыў пры цары, кланяліся і падалі ніцма перад Аманам, толькі іудзеянін Мардахей не кланяўся і не падаў ніцма. Амана гэта вельмі раздражняла, і ён, карыстаючыся даверлівасцю цара, пераканаў апошняга, што трэба вынішчыць усіх іудзеяў, якія жылі ў царстве. Артаксерс спачатку згадзіўся і даў загад на гэта, а пасля, зразумеўшы вераломную задуму Амана, загадаў павесіць яго на дрэве вышынёю пяцідзесяці локцяў, падрыхтаванае ў якасці шыбеніцы Мардахею. У знак памяці выратавання яўрэяў устаноўлена штогадовае свята Пурым. У сінагогах адбываюцца публічныя чытанні “Кнігі Эсфір”, якія суправаджаюцца пасля кожнага ўпамінання імя Гамана страшэнным галасам, шумам бразготак, якія бяруць з сабой на службу дарослыя і дзеці. Да таго ж існуе абрад інсцэніраванага збіцця і павешання Гамана, для чаго выкарыстоўваюцца карнавальныя касцюмы і маскі. Адзначаныя фразеалагізмы ўзніклі менавіта пад уплывам гэтых абрадавых дзеянняў [5, с. 92 – 93].

Можна прывесці нямала іншых фразеалагізмаў рэлігійна-біблейскага паходжання, кампанентамі якіх сталі імёны святых: (набожны) *як святога Юр'я (Ераго, Юраго) конь, пайсці да святога Спаса* ‘легчы адпачываць’, *сядзець як Спас* ‘мець усяго ў дастатку’ (Fed.), (баяцца) *як свенты Міхал д’ябла* (СДФГ).

Выключная важнасць Бібліі ў духоўным жыцці грамадства, абагульненасць і тыповасць адлюстравання ў ёй чалавечых узаемаадносін, рэгулярная паўтараемасць сюжэтаў Святога Пісання ў індывідуальным і царкоўным богаслужэнні спрыяльна ўплываюць на развіццё фразеалагізмаў біблейскага паходжання. Гэта назіраецца ва ўсіх народаў з развітым хрысціянствам.

3. Імёны гістарычных асоб, часцей за ўсё кіраўнікоў дзяржаў, палкаводцаў, палітычных дзеячаў. Так, фразеалагізм *пры пану Зыгмунду* ‘вельмі даўно’ (СДФГ) увабраў у сябе імя *Зыгмунт (Сігізмунд, Жыгімонд)*, якое ў перыяд з 1432 па 1622 год насілі аж тры вялікія князі ВКЛ і адзін кароль Рэчы Паспалітай.

З імем вядомага дзяржаўнага дзеяча, военачальніка, вялікага князя ВКЛ і караля польскага Сцяпана Баторыя звязаны фразеалагізм *помніць караля Батораго (Батуру)* ‘стары, даўні, адвечны’ (Fed.). Па адной з ім мадэлі пазней утварыўся фразеалагізм *цара <Мікалая> помніць* (Бабіна Гродз.), у якім антрапанімічны кампанент называе аднаго з цароў Расійскай імперыі.

Фразеалагізмы *за крулям Сасам* (ППФ), *з крулём Сасам як елі пірог з мясам* (Fed.) ‘вельмі даўно’ змяшчаюць у сабе сляды гісторыі, калі ў Рэчы Паспалітай гаспадарыў кароль Аўгуст II Сас (з 1697 па 1733 г.). У той час беларуская дзяржава перажывала небывалы крызіс, а беларускі народ пад уздзеяннем ціску з боку Расіі і Польшчы па сутнасці быў пазбаўлены палітычных правоў. Ад беспарадкаў і безвыходнасці шляхта кінулася ў гулянкі. У яе асяроддзі часта раздаваўся шляхецкі кліч “пі, еш і папушчай паса”, які набыў палітычную актуальнасць у такім выглядзе: “за круля Саса еш, пі і папушчай паса” [10, с. 116]. Гэтыя старонкі гісторыі спарэдзілі і прыказкі з кампанентам Сас: *адзін да Саса, другі да ляса; За караля Саса было досыць (даволі) хлеба і мяса, а як настаў Панятоўскі, то і хлеб не такоўскі; За круля Саса наеліся людзі хлеба і мяса, а за Панятоўскаго ні стало нідзе і падла конскаго* (Fed.).

Імя знакамітага рускага палкаводца Кутузава, які праславіўся ў вайне 1812 года з напалеонаўскімі захопнікамі, засведчана фразеалагізмам *як Кутуз пранцуза* ‘рашуча, смела (прагнаць, выгнаць каго-н.)’ (СДФГ).

Дыялектныя фразеалагізмы напамінаюць і пра асоб, менш аддаленых у гістарычным часе: (глядзець) *як Ленін на буржуазію* ‘непрызна, нядобразычліва’ (Парэчча Гродз.), *як Троцкі* ‘вельмі лёгка, па-штукарску (ілгаць, гаварыць няпраўду)’ (СДФГ) (у аснове фразеалагізма – прозвішча ідэолага антыленінскага, антысавецкага руху Л.Д.Троцкага), (планы) *як у Гітлера* ‘вельмі вялікія’ (СДФГ).

4. Імёны персанажаў літаратурна-мастацкіх, літаратурна-песенных ці фальклорных твораў. Сфарміраваліся яны па матывах тых твораў, якія ў свой час вызначыліся масавай папулярнасцю.

У многіх гаворках Гродзеншчыны актыўна ўжываецца фразеалагізм *як збянтэжаны Саўка* ‘разгублены, прыгнечаны, устрывожаны’ (СДФГ): *Чаго гэта ты як збянтэжаны Саўка? Хіба што нядобрае зрабілася?* (Аколіца Лепі Воран.); *Чаго ты стаіш як збянтэжаны Саўка? Ідзі сюды, ні бойся* (Берагоўцы Шчуч.); *Ну, во табе... стаіць як збянтэжаны Саўка, ні ведая, у якія дзьверы падацца* (Сянькоўшчына Слонім.). Прататыпам яго з’яўляецца імя і дзеянні галоўнага персанажа любімага ў народзе вадэвіля Леапольда Родзевіча “Збянтэжаны Саўка”.

Можна меркаваць, што фразеалагізм *даць з-пад Мікітавага лапця агню* ‘ўвесці ў зман, абдурць’ (СДФГ) узнік паводле сюжэта п’есы Міхася Чарота “Мікітаў лапаць”.

Фразеалагізм *як папа Карла* ‘напружана, высільваючыся (працаваць)’ (ЗНФ, СДФГ) склаўся пад уплывам аповесці-казкі А.Талстога “Залаты ключык, або Прыгоды Бураціна”. Спачатку ён ужываўся ў асяроддзі моладзі, цяпер выкарыстоўваецца людзьмі розных узростаў і

сацыяльных груп: *Ну правяльна!.. Я цэлы дзень укалваў як папа Карла, а яна сабе вылежваецца* (Стокі Свісл.); *Яна ні разу ні пасядзіць, усё жыццё робіць, як ціпер кажучь, як папа Карла* (Клінчаны Гродз.); *Ой, які стаў Іван худы, а працяга дзень і ноч як папа Карла* (Усцінавічы Віл.).

У аснову выклікавага фразеалагізма *даставай Язэп гармонік* ‘як прапанова, просьба, загад пачаць якую-н. справу’ (СДФГ) пакладзены назва і прыпеў папулярнай у 90-я гады ХХ ст. эстраднай песні.

Фразеалагізм *як Марак (Марка) на пекле (у пекле)* ‘безупынна і бесталкова (хадзіць, таўчыся)’ (СНМ, Fed., СДФГ) сфарміраваўся на аснове легенды пра Марку Пякельнага, які доўгі час ехаў на кані па пекле, бачыў шматлікія пакуты грэшнікаў і нічым не мог ім дапамагчы (ЭСФ – 1). Гэтая легенда дала жыццё яшчэ некалькім фразеалагізмам: (ганяць) *як Марка (Марку) на пекле* ‘раз-пораз, увесь час, не шкадуючы (пасылаць каго-н. куды-н., прымушаць каго-н. рабіць што-н.’, *Марка ганяць* ‘вытвараць розныя штукарствы, ладзіць забавы ў калядную ці іншую ноч, вечар’ (СДФГ).

5. У аснове назваў многіх рэлігійных святаў ляжаць уласныя кананічныя імёны. “У перыяд пашырэння хрысціянства на ўсходнеславянскіх землях (X – XII стст.) асобныя візантыйска-грэчаскія і рымска-каталіцкія імёны, выцесніўшы язычніцкія адпаведнікі, замацаваліся нават як назвы хрысціянскіх святаў: Ляксеі, Ізбор, Юрый (Юр’е), Мікола, Барыс, Пятро, Ілля, Іван (Ян), Ганна, Аўдоха (Еўдакія), Макарыі і інш.” [12, с. 20]. У такой ролі яны страцілі функцыю асабовых імёнаў, пераасэнсаваліся ў анамастычныя адзінкі хрысціянскага календара, суадносячы з пэўнымі днямі года. Кампанентамі фразеалагізмаў сталі, як правіла, найменні найбольш важных святаў: *як лёд на (каля) Пятра* ‘зусім нетрывае, ненадзейнае што-н.’, ‘непадзявана (прыйсці, з’явіцца)’, ‘ніяк не, зусім не (набыцца, утрымацца)’ (ЗНФ, СДФГ), *на Юр’я як рак свісця* ‘ніколі ці невядома калі’ (Fed.), *як Волесь на Міколу* ‘вельмі моцна, да беспамытства (напіцца)’ (Вензавец Дзятл.), *Барыс Ганне на хлеб (на пірагі) меле* ‘ноч навальнічная ў канцы лета’ (Голдава Лід., Зачэпічы Шчуч.).

У прааналізаваных фразеалагізмах уласнае імя ў многім матывуецца экстралінгвістычнымі фактарамі, суадносіцца з анамастычнымі назвамі рэальных асоб і з’яў. Сустракаецца таксама нямаля фразеалагізмаў з інтралінгвістычнай асновай утварэння, што не маюць пазамоўнай матывацыі ці толькі ўскосна звязаны з канкрэтнымі з’явамі рэчаіснасці. Наяўнасць уласнага імя ў іх складзе можа быць выклікана прычынамі, абумоўленымі рознымі механізмамі фразеатворчасці, пра што пойдзе гаворка ў асобным артыкуле.

Прынятыя скарачэнні

ЖНС – Жывое народнае слова. – Мн., 1992; ЗНС – 3 народнага слоўніка. – Мн., 1975; ЗНФ – Лепешаў І.Я. 3 народнай фразеалогіі. – Мн., 1991; Нас. – Насовіч І.І. Слоўнік беларускай мовы. – Мн., 1983; ППФ – Сцяшковіч Т.Ф. Прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы, выслоўі народных гаворак Гродзенскай вобласці. – Гродна, 1968; СГВ – Сцяшковіч Т.Ф. Слоўнік Гродзенскай вобласці. – Мн., 1983; СДФГ – Даніловіч М.А. – Слоўнік дыялектнай фразеалогіі Гродзеншчыны. – Гродна, 2000; СНМ – Цыхун А.П. – Скарбы народнай мовы. – Гродна, 1993; ЭСФ – 1 – Лепешаў І.Я. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў. – Мн., 1981; Fed. – Federowski Michał. Lud białoruski na Rusi Litewskiej. T. 4. – Warszawa, 1935; Скарочаныя назвы раёнаў: Ашм. – Ашмянскі, Віл. – Вілейскі, Воран. – Воранаўскі, Гродз. – Гродзенскі, Дзятл. – Дзятлаўскі, Зэльв. – Зэльвенскі, Лід. – Лідскі, Навагр. – Навагрудскі, Свісл. – Свіслацкі, Слонім. – Слонімскі, Шчуч. – Шчучынскі.

Літаратура

1. Болотов В.И. Актуализация антропонимов в речи: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Л., 1971.

2. Даніловіч М.А. Фразеалагізмы з уласным імем у гаворках Гродзеншчыны // Весці АН БССР. Серыя грамадскіх навук. – Мн., 1991. -- № 1. – С. 115 – 120.
3. Жуков В.П., Жуков А.В. Школьный фразеологический словарь русского языка. – М., 1989. – 383 с.
4. Жуков В.П. Школьный фразеологический словарь русского языка. – М., 1980. – 447 с.
5. Івченко Анатолій. Українська народна фразеологія: ареали, етимологія. – Харків, 1996. – 160 с.
6. Коваль В.И. Восточнославянская этнофразеология: деривация, семантика, происхождение. – Гомель, 1998. – 213 с.
7. Леонидова М.А. К вопросу о сочетаемости собственного имени во фразеологических единицах (в болгарском и русском языках) // Проблемы лексикологии. Сборник статей. – Мн., 1973. – С. 64 – 72.
8. Лепешаў І.Я. Праблемы фразеалагічнай стылістыкі і фразеалагічнай нормы. – Мн., 1984. – 264 с.
9. Мокиенко В.М. О собственном имени в составе фразеологии // Перспективы развития славянской ономастики. – М., 1980.
10. Найдзюк Я., Касяк І. Беларусь учора і сёння: папулярны нарыс з гісторыі Беларусі. – Мн., 1993. – 414 с.
11. Охштат Р.И. Об одном аспекте сопоставительного анализа фразеологизмов, содержащих ономастический компонент // Труды Самаркандского государственного университета имени Алишера Навои. Новая серия, вып. № 344. Вопросы фразеологии, X. Самарканд, 1976. – С. 72 – 78.
12. Шур В. Беларускія ўласныя імёны: Бел. антрапаніміка і тапаніміка: Дапаможнік для настаўнікаў. – Мн., 1988. – 239 с.

Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя Янкі Купалы

Паступіў 15.09.01